

De Rosdoek

nr 42

---

heemkundige studiekring
De Acht Zaligheden

Redactieteam:

Th. van der Aalst, Ganzestraat 17, Hapert.
H. Backbier, Heike 6, Vessem.
J. v.d. Biggelaar, Kerkstraat 13, Wintelre.
H. Huijbers, Weverstraat 10, Steensel.
A. Kockx, De Pottenbakker 44, Veldhoven.

De volgende Rosdoek verschijnt in maart 1987.

Copy wordt ingewacht tot uiterlijk 1 februari
1987 op het adres van de redactie.

Van de bestuurstafel .....

De laatste bijeenkomst van onze kring van dit jaar, op 25 november jl., was een waardige afsluiting van het bijna voorbije jaar. Ruim 80 belangstellenden gingen met drs. W. Knippenberg mee op bedevaart naar Santiago de Compostella. Erg passend was deze avond ook, want het gaf de gelegenheid om deze erg waardeerde spreker binnen het bestand van Brabants Heem, eens extra te bedanken, dit enkele dagen nadat hij vanwege de stichting door middel van een bijzonder tijdschriftnummer zo sympathiek was gehuldigd.

U hebt intussen ongetwijfeld kennis genomen van de vele verdiensten die hij voor Brabant heeft verworven en waarover in bedoeld nummer door diverse mensen zo uitvoerig en lovend wordt geschreven. Zoals gezegd: een rijke en succesvolle avond, waarbij iedereen in ruime mate aan zijn trekken kwam.

1986 Loopt af en 1987 dient zich aan. Een nieuw jaar, waarin onze kring o.a. haar 40-jarig bestaan gaat vieren. Als datum hiervoor is gekozen zaterdag 19 september a.s.. U kunt hier al rekening mee houden. Een groep kringleden is al begonnen met de voorbereidingen voor dit gebeuren. Zodra een en ander meer vaststaat ontvangt U nader mededeling hierover. Laat het voor nu voldoende zijn dat het in de bedoeling ligt om dit feit in een gepaste vorm te vieren. Graag vertrouw ik op Uw medewerking indien U voor een of ander onderdeel hiervan gevraagd wordt.

Met een tevreden gevoel over het voorbije jaar en een blik vol verwachting naar ons jubileumjaar, wens ik U allen Gezegende kerstdagen en een in alle opzichten Zalig Nieuwjaar toe. Of mag ik het met dr. Jozeph Weyns anders zeggen: "Het oude jaar wordt nu ten grave, koud en nat en naar, gedragen; het nieuwe brenge ons de gaven: lentevreugde, zonnedagen."

Oerle, 1 december 1986.

Uw voorzitter,
Th. v.d. Ven.

Achtste eeuwfeest Hoogeloon, Hapert, Casteren.

Op 6 september 1186 werd de naam Hoogeloon, in die tijd Lo geheten, voor het eerst in bewaarde schriftelijke bronnen neergeschreven. De kerkdorpen Hapert en Casteren kwamen al eerder voor: Hapert in 710 en Casteren in 1173. Een en ander werd ontdekt en gesignaleerd door de heer J.Th.M. Melsen, toen deze eind 1985 in het Streekarchief Zuid-Oost Brabant te Eindhoven op verzoek van de gemeente Hoogeloon op zoek was naar historische gegevens voor een nieuw gemeentewapen en daarmee samenhangend een nieuwe gemeentevlag. Deze gegevens werden aanleiding tot de viering van het achtste eeuwfeest van Hoogeloon, Hapert en Casteren.

Drie aspecten dienen goed te worden onderscheiden:

1. het eeuwfeest;
2. het nieuwe gemeentewapen;
3. de nieuwe gemeentevlag.

Deze drie hangen samen, maar hebben toch ieder hun eigen verhaal.

1. Het achtste eeuwfeest.

In een pauselijk document, dat zich bevindt in de abdij van Tongerlo, kan men lezen, dat de Heer van Rode te Hoogeloon schenkingen deed aan de abdij van Tongerlo. Het stuk is getekend op 6 september 1186; de schenkingen hadden eerder plaatsgevonden; het document is er de pauselijke bevestiging van. De schenkingen omvatte een stuk grond, de helft van de opbrengst van de tienden en de helft van het patronaatsrecht, dat wil zeggen het recht om de pastoor te benoemen aan de kerk van Hoogeloon.

Het stuk grond moet tamelijk groot zijn geweest; want kort daarop lezen we, dat twee hoevenaars nodig waren om het te bewerken. Hoe groot de tienden waren is moeilijk na te gaan; waarschijnlijk hebben ze op dat moment niet zoveel betekend.

Het gedeelde patronaatsrecht bracht met zich

mee, dat de abdij en de Heer van Rode om beurten de pastoor konden benoemen. De Heer van Rode had dit voorrecht niet voor niets gedeeltematig aan zich gehouden, want hij wilde zijn zoon als pastoor in Hoogeloon geplaatst zien. De Norbertijnen hadden een andere kandidaat op het oog en om van de ridder af te zijn, hebben ze die toen maar betaald. Er is even een probleem welke Heer van Rode hier bedoeld is. In de betreffende documenten en beschrijvingen daarvan worden vier namen genoemd: Arnold, Giselbert, Rodolphus en Gijsbreght. Volgens onderzoekingen van het streekarchief was het vermoedelijk Arnold, terwijl met Rode St. Oederode is bedoeld.

Het document van 1186 is het eerste geschreven stuk waarin de naam Hoogeloon voorkomt. Het dorp is ongetwijfeld veel ouder, getuige de vele historische vonsten en ook de opgraving van een Romeinde villa enige jaren geleden. Omdat Casteren en Hapert reeds in vroege documenten vermeld staan, kunnen we dus stellen, dat in 1186 de drie kerkdorpen van de gemeente Hoogeloon op schriftelijke stukken vermeld stonden en daarmee binnen de historie waren getreden; de prehistorie eindigt immers wanneer de geschreven taal zijn intrede doet. Dit gegeven vormt het fundament voor de viering van het 800-jarig bestaan van Hoogeloon, Hapert, Casteren.

De drie dorpen blijken dan later vaak samen op te trekken en begin veertiende eeuw wordt al vermeld, dat ze samen tot de dingbank van Eersel behoren. Gemeente in de eigenlijke zin van het woord zijn ze pas sinds het opstellen van de Grondwet in 1814/15.

Het feest werd geopend op 5 en 6 september. Op de eerste dag werd het nieuwe gemeentewapen onthuld door burgemeester H. Wouters; op zaterdag 6 september werd de nieuwe gemeentevlag gehesen door Commissaris A. van Agt. Tevens was er toen een pontificale Eugaristieviering in de kerk van Hoogeloon, waarin voorging

de Hoogerwaarde Heer H.J. Noyens, prelaat van Tongerlo. De gehele viering ligt uitgestrekt over een jaar. Er zijn diverse activiteiten op gebied van sport, cultuur, toneel en onderwijs. Er komt nog een boek uit met bijdragen over de geschiedenis van de drie kerkdorpen en de sluiting van het feestjaar zal waarschijnlijk samenvallen met de opening van het verbouwde gemeentehuis najaar 1987.

2. Het nieuwe gemeentewapen.

Op 24 decemebr 1814 vaardigde de soevereine vorst Willem I een besluit uit, waarbij werd bepaald, dat de pas ingestelde Hoge Raad van Adel alle dorpen die voorheen een wapen hadden gevoerd, zou oproepen om een afbeelding van die wapens toe te zenden ten einde daarop de bevestiging van de Koning te krijgen, en dat alle dorpen die geen wapen hadden, maar er wel een wensten te hebben, eveneens voorstellen daarvoor konden indienen. De Hoge Raad van Adel verzond bedoelde brief op 5 januari 1815. De gouverneur van de provincie ondersteunde dit schrijven herhaaldelijk door oproepen van 14 jauari, 20 februari en 17 april van dat jaar. De burgemeester van Hoogeloon reageerde niet. Eerst na een persoonlijke benadering van de gouverneur op 19 oktober 1815 antwoordde de burgemeester van Hoogeloon c.a. hem op de 31e van die maand, dat zijn gemeente voorheen als wapen had gevoerd een man in bisschoppelijk gewaad en met een herderlijke staf op zijn schouder, in koper gegraveerd. Rondom die afbeelding stonden enige Latijnse woorden, waarvan hij de betekenins nooit had begrepen. Hij vermeldde er verder bij, dat sinds 1811 dit zegelstempel vermist werd. Dan volgt de zin in de brief van de burgemeester, waaraan het vroegere gemeentewapen zijn ontstaan te danken heeft: "Dus is mijn verzoek te worden geauthoriseerd om voortaan te mogen voeren en te doen graveren een nieuw wapen,

verbeeldende eenvoudig een klimmende leeuw. Na nog wat heen en weer geschrijf, waarin de burgemeester nog eens opmerkte dat bedoelde bisschop mogelijk de dorpspatroon was, werd op 28 september 1819 als wapen aan de gemeente Hoogeloon toegestaan een blauw schild beladen met een klimmende gouden leeuw. Op 4 maart 1958 werd bij Koninklijk besluit toegestaan, dat het wapenschild zou worden gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee paarlen. Daarmee had de gemeente een wapen dat op dat moment ieders goedkeuring kon wegdragen. Alleen het had geen binding met de historie van de gemeente; het berustte alleen op de inval van een burgemeester die in 1815 het eigenlijke wapenzegel niet kon vinden.

Om tot een nieuw historisch verantwoord wapen te komen werd door het bestuur van de gemeente in 1985 aan het streekarchief Z.O. Brabant in Eindhoven gevraagd een vooronderzoek te verrichten. De heer J.Th.M. Melssen van genoemd archief bracht hieromtrent een rapport uit in oktober 1985 onder de titel: Naar een nieuw gemeentewapen voor Hoogeloon c.a.. Uit dit rapport resulteert het voorstel om een wapen aan te vragen aan Hare Majesteit de Koningin dat drie historische gegevens bevat:

1. Op de linkerhelf van het schild staat op zwarte achtergrond een leeuw van goud met rode tong en nagels. Deze verwijst naar de Brabantse leeuw en naar de banden met de Brabantse hertogen in het verleden.
2. Op de rechterzijde van het schild staan op gouden achtergrond drie rode kepers. Kopers zijn gebroken balken met een hoek van 90° in dit geval naar boven gericht. Dit onderdeel is afkomstig van het wapen van de abten van de Abdij van Tongerlo, waarmee delen van de gemeente gedurende meer dan zes eeuwen nauwe banden onderhielden (± 1186 tot 1819).
3. Het schild wordt links gehouden door de

H. Severinus, aartsbisschop van Keulen, gezicht van natuurlijke kleur, gedekt met een mijter van zilver, die geboord en gevoerd is met goud, verder gekleed in een albe van zilver, een overtuniek van goud met een rode boord, een antiek-rode kasuifel, gevoerd met goud, een pallium van zilver met daarop 5 zwarte kruisjes en met franje van goud.

De bisschop is ten slotte voorzien van gouden sandalen en heeft in zijn linkerhand een gouden kromstaf. Deze figuur verwijst naar de bisschop op het vroegere zegelstempel. Men neemt daarbij aan, dat op dat stempel de afbeelding stond van de H. Severinus, die thans nog de patroon is van de kerk van Hapert en hoogst waarschijnlijk vroeger ook van Hoogeloon. Zoals ieder kan opmerken is het wapen zeer minitieus omschreven. De ontwerp-tekening is uitgevoerd door Henk 't Jong, heraldisch tekenaar uit Dordrecht en is op 14 januari 1986 op het gemeentehuis gearriveerd.

Op 28 januari was er een gemeenteraadsvergadering. Als punt 9 stond het nieuwe wapen op de agenda. Reeds tevoren gonsde het van geruchten dat het een moeilijk punt zou worden. De bezwaren richtten zich vooral tegen drie onderdelen. Op de eerste plaats had men het er met name in Hoogeloon moeilijk mee, dat Severinus, de kerkpatroon van Hapert, op het wapen stond afgebeeld. Een lid van de raad vertolkte dat door te vragen of het niet voldoende was dat twee historische gegevens in het wapen verwerkt waren in plaats van drie.

Een tweede probleem betrof de afbeelding van de bisschop als zodanig. De lengte van het schild is op de officiële tekening 7 cm, de bisschop is 14 cm lang en domineert daarmee het geheel.

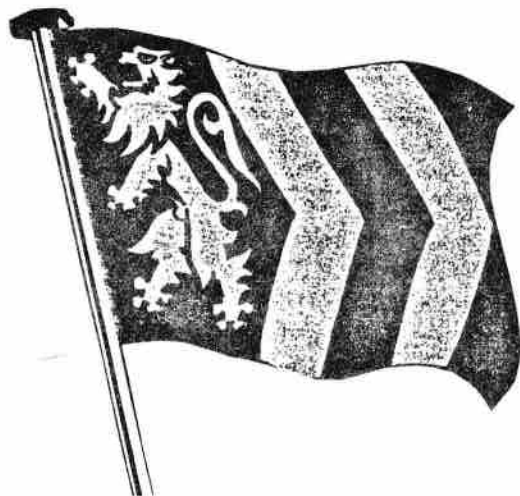
Als derde bezwaar gold dat het geheel nogal kitscherig is uitgevoerd. Severinus staat erbij als een jonge man, zonder baard, bijna als een pop. Een van de raadslieden merkte dan ook op, dat zij het geheel gewoon lelijk vond.

De burgemeester weerlegde de bezwaren. De verhouding schild - bisschop moest volgens de geldende regels 7 - 14 zijn. Twee historische gegevens zouden niet voldoende zijn om de goedkeuring van de Hoge Raad van Adel te ontvangen en de uitvoering van het geheel was conform de regels die voor een dergelijk wapen golden. De raad legde zich bij de uitleg neer en het voorstel werd zonder stemming aangenomen. Daarmee kon de aanvraag aan Hare Majesteit om een nieuw gemeentewapen verzonden worden. Het Koninklijk besluit dateert van 27 maart 1986; bericht hiervan werd ontvangen op 2 mei daaraanvolgend. Het daarbij behorend diploma met de officiële tekening arriveerde op het gemeentehuis op 28 augustus. Op dit document staat een meer waardige bisschopsfiguur dan in het oorspronkelijke ontwerp. Het gezicht is ouder en straalt meer wijsheid uit dan op de eerste tekening. Daarmee werd ongevraagd een deel van de bezwaren van de gemeenteraad weggenomen.

3. De vlag.
Van het wapen is de nieuwe gemeentevlag afgeleid. Ze vertoont eveneens een gouden leeuw op een zwart veld met daarachter drie kepers in de kleuren geel en rood. Er is met opzet gekozen voor drie banen om daarmee de drie kerkdorpen te symboliseren. De nieuwe vlag werd goedgekeurd in het raadsbesluit van 27 mei 1986.
Met deze vlag en dit wapen is de gemeente

Hoogeloon verrijkt met twee symbolen, die historisch verantwoord zijn. Tevens zijn ze langs democratische weg tot stand gekomen. Ze respecteren de eigenheid van de drie dorpen en symboliseren toch ook de eenheid, die in wisselende vorm door de eeuwen heen bewaard is gebleven en die sinds het begin van de vorige eeuw de vorm heeft aangenomen van een gemeente. Over dit alles kun je lang theoretiseren; je kunt het ook vieren. Voor dat laatste heeft men gekozen in Hoogeloon, Hapert, Casteren.

J. van Hout.

Uit onze buitenlandse ruilabbonnementen

't Swanekoeriertje, Heist op den Berg, oktober 1986:

- een vergeten uitdrukking "spinninge houden" (d.i. buurt-ontspanningsavondbijeenkomste);
- de kapel van Kruiskesberg te Bevel (private bedevaartsplaats voor genezing van koorts).

Schetsen van Eersel, aanwinst voor het streekarchief II

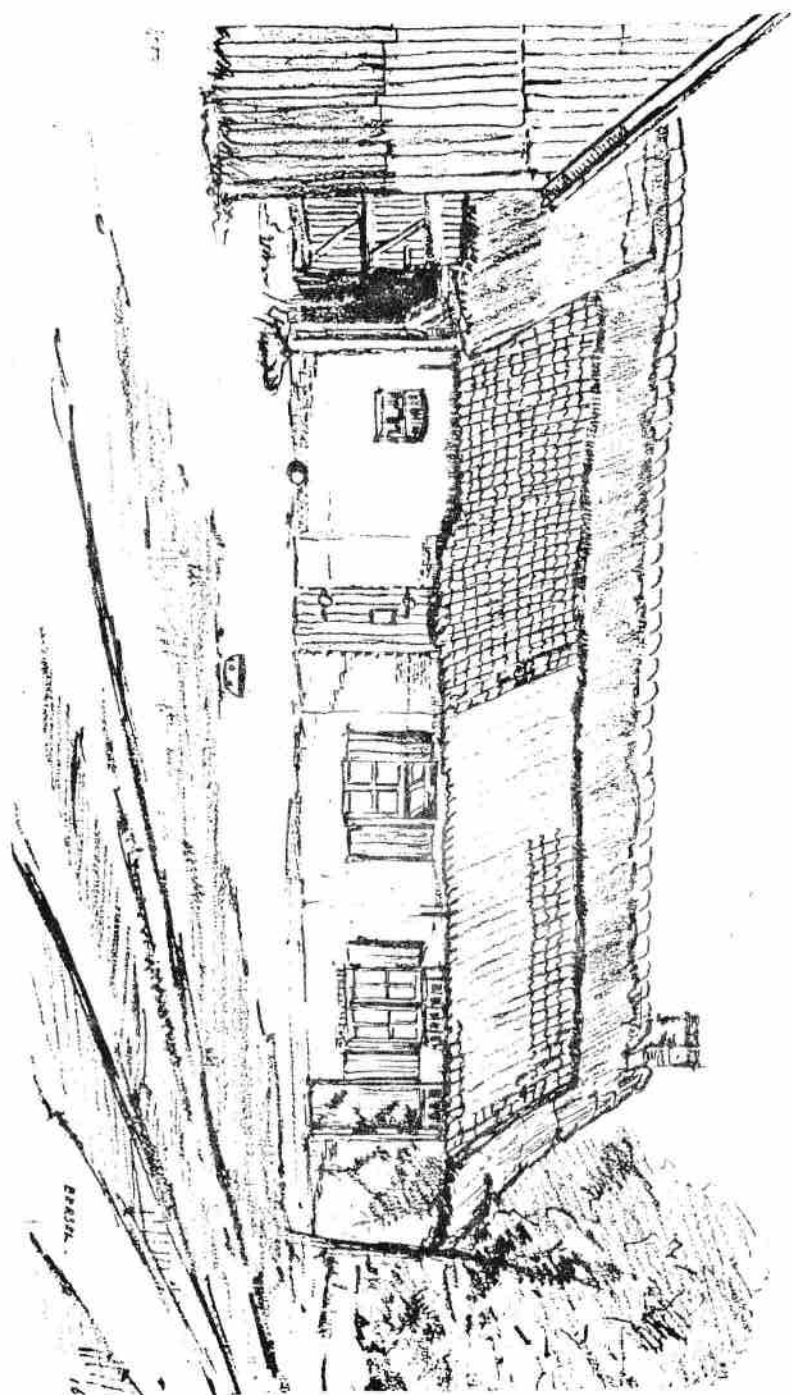
Ton Pape: potloodschetsen 24 x 31,5 cm.
Copyright: Streekarchief Zuid-Oost Brabant, Eindhoven.

Het Streekarchief Zuid-Oost Brabant vraagt de medewerking van de lezers van De Rosdoek om de afbeeldingen te lokaliseren. U kunt hiervoor contact opnemen met de streekarchivaris, tel. 040-387900.

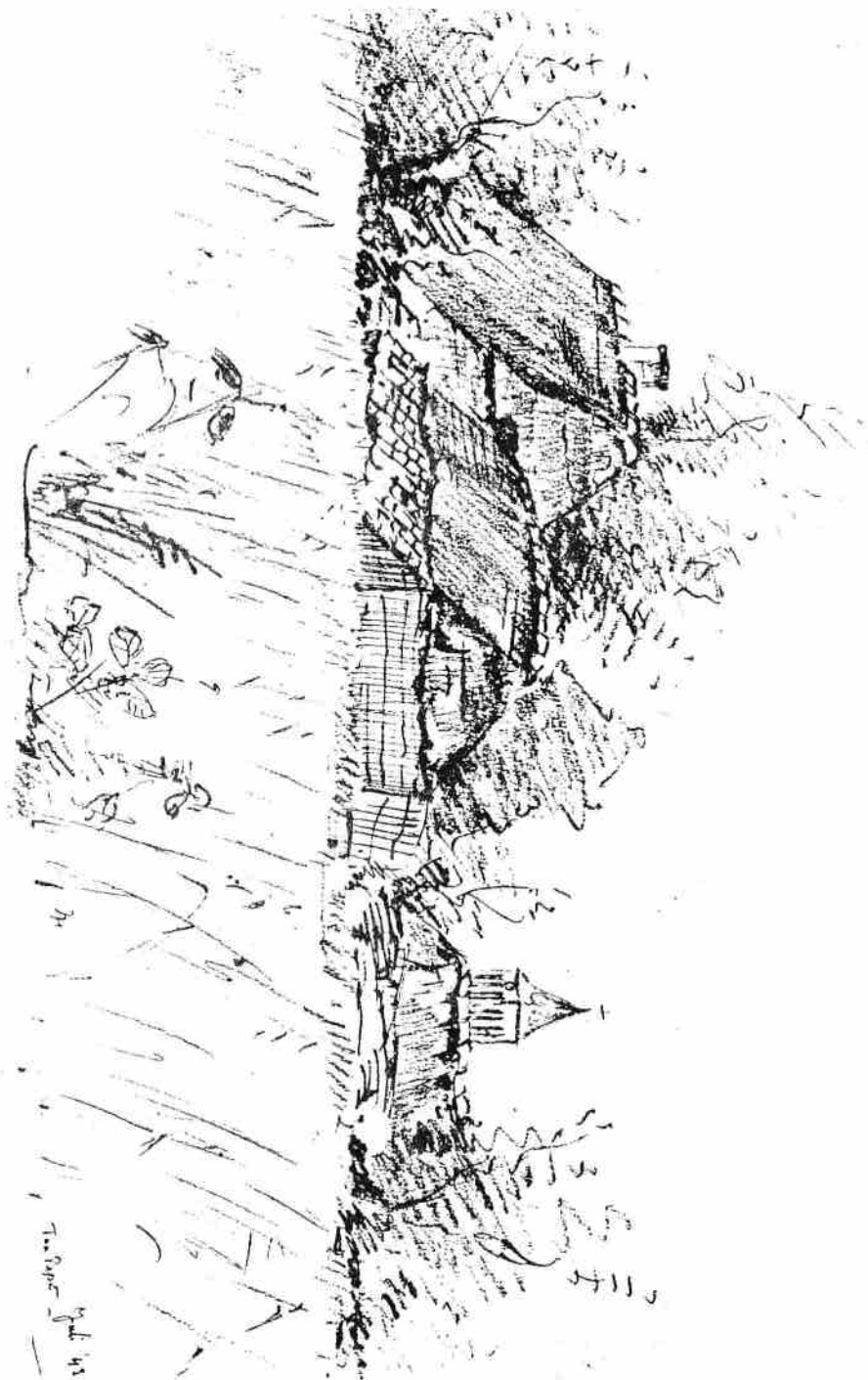
mr. A.P.A.M. Spijkers,
streekarchivaris.

N.B.: Zeer tot onze spijt zijn in de vorige aflevering van De Rosdoek (41) de schetsen nrs. 1 t/m 6 slecht afgedrukt. Wij vragen hiervoor verontschuldiging. De betreffende schetsen zullen opnieuw worden afgedrukt (om te beginnen de nrs. 1 en 3), tezamen met de nieuwe nummers 7 t/m 10.

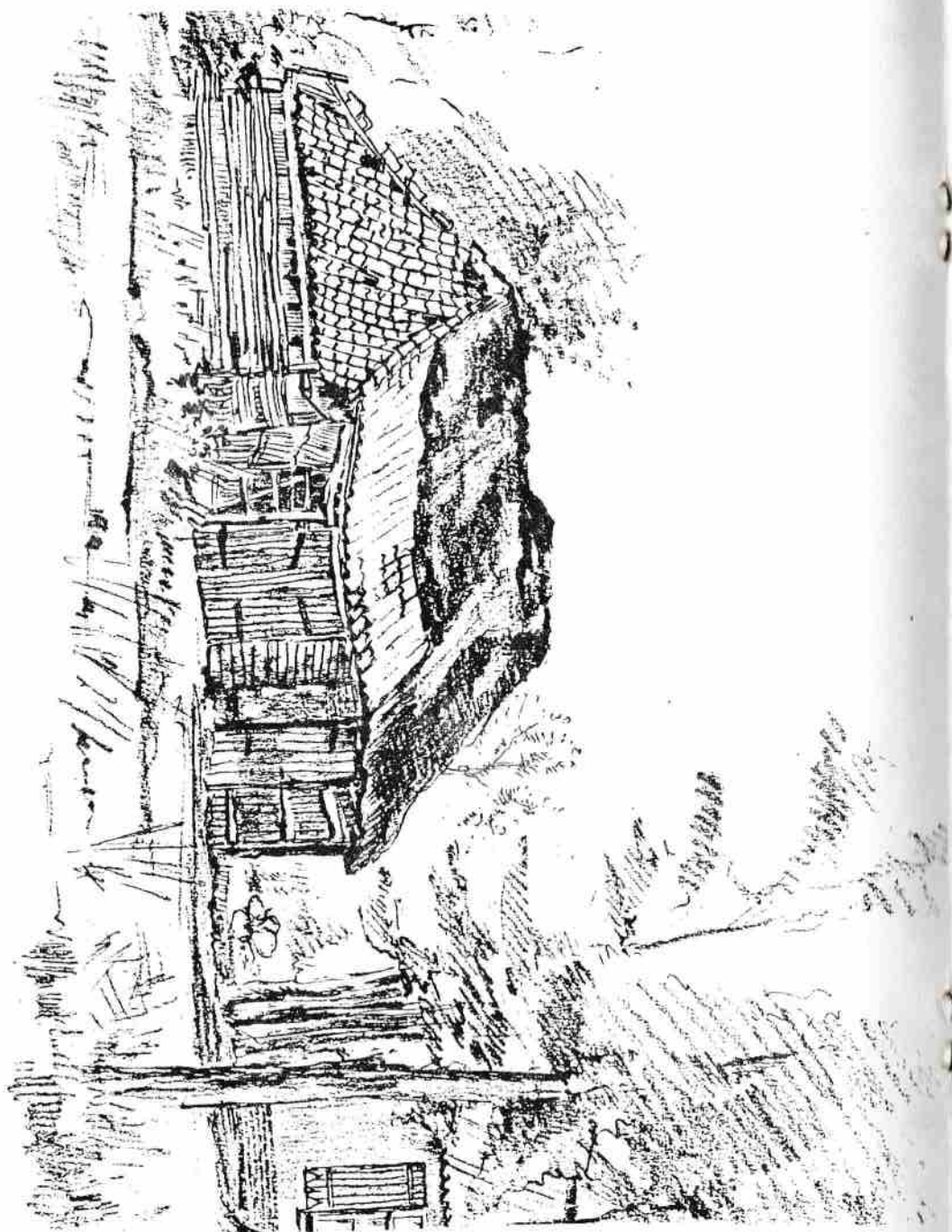
Redactie.

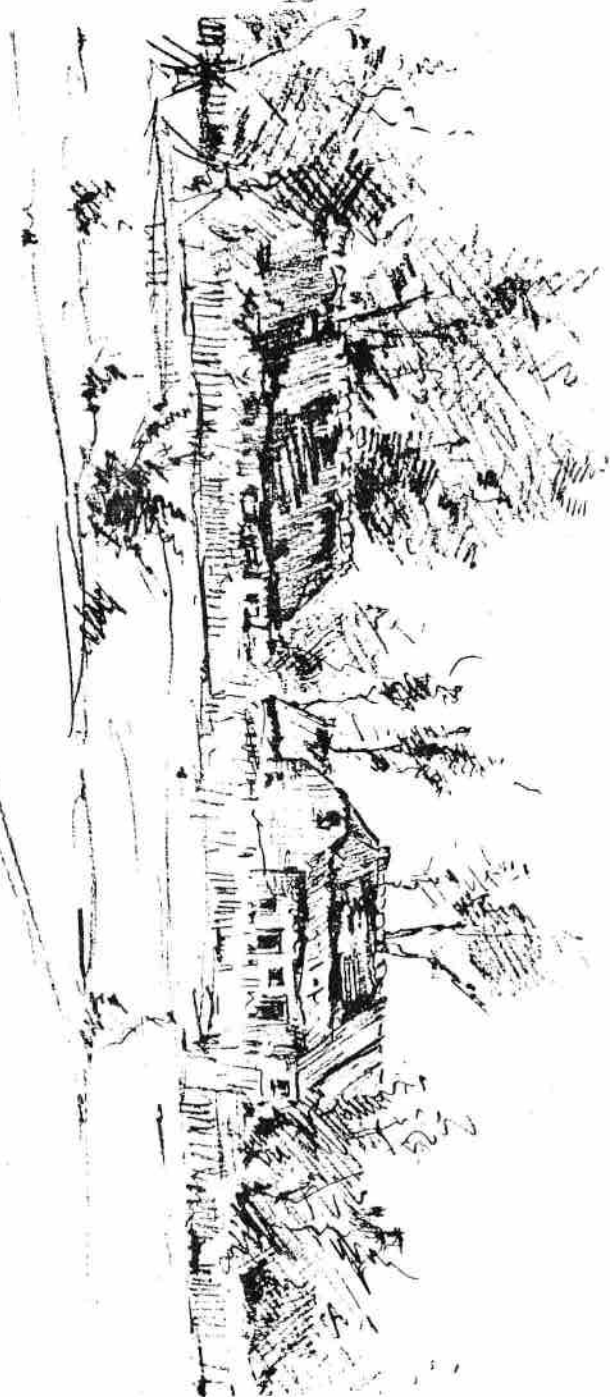
1. Eersel, 16 sept. '42 (Hoogstraat)

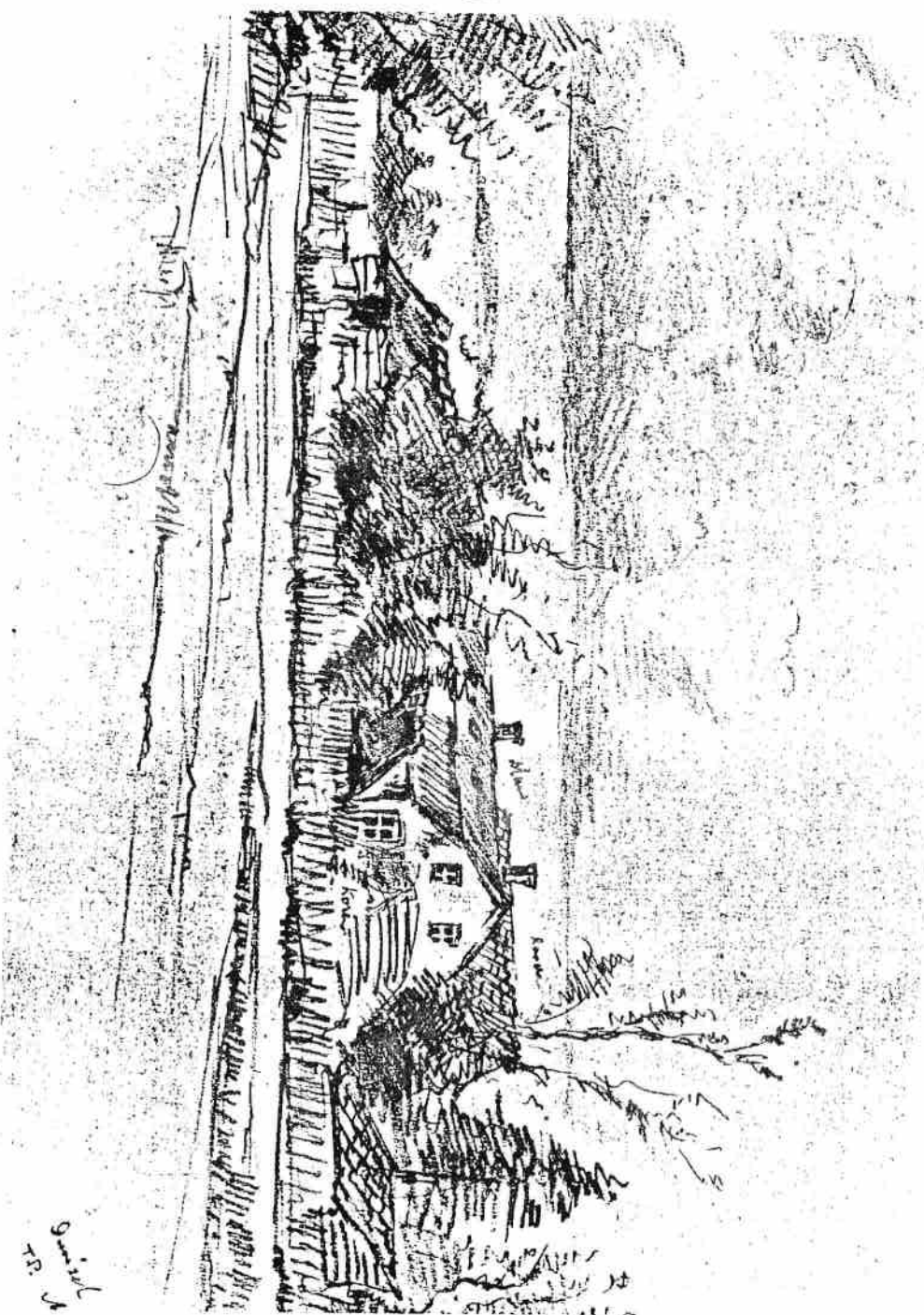
3. Steensel, juli '43

7. Ongedateerd (Heuvelse Hoef)

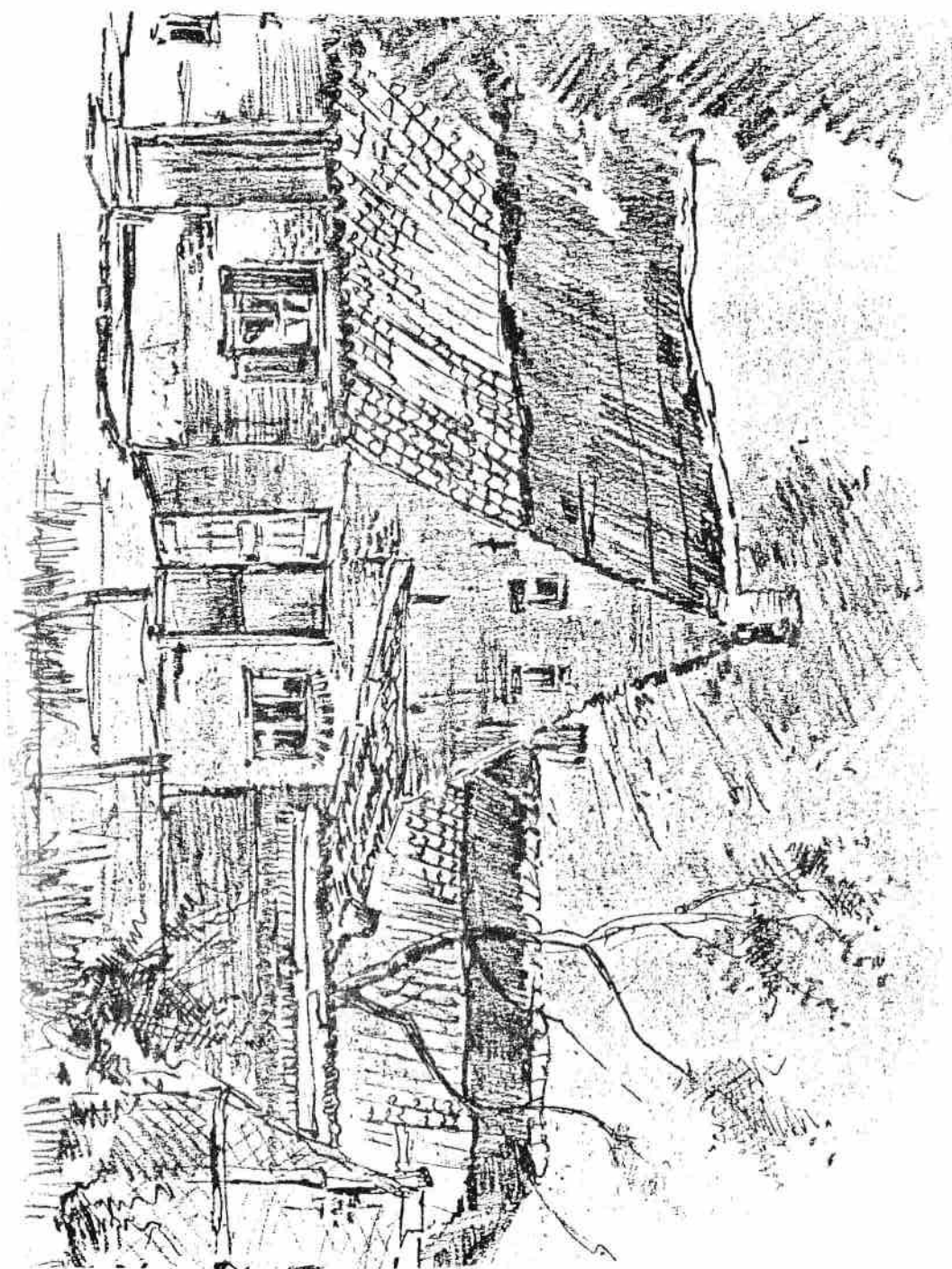

8. Duizel, Hoek, aug. '43

g. 1943
 9

9. Duizel, aug. '43 (Achterhoek)

10. Eersel, aug. '43

Gothische dorpskerken en torens van de Kempische zandgronden.

Onder deze titel gaf de Heemkundige Studiekring de Acht Zaligheden in maart 1983, aflevering 28 uit, van het kringorgaan De Rosdoek. Dit nummer was geheel gewijd aan de laat-Middeleeuwse kerken en torens in onze dorpen.

Naast een algemene inleiding bevatte het een lijst van de kerken en torens uit die periode, die binnen een straal van 30 kilometer rondom Eersel nog voorkomen. Verder dan een benoeming van die bouwwerken kon men in dat verband echter niet gaan. De lijst bevatte immers een kleine zeventig objecten, waarvan een groot gedeelte in België.

In mei 1986 is door de redactie opnieuw aandacht besteed aan dit onderwerp in een kennisnummers (39A). Maar ook daarin kon alleen in algemene zin over onze dorpsgothiek worden geschreven.

Inmiddels heeft het archief Dorpsgothiek, dat is opgebouwd door de gelijknamige werkgroep van onze heemkundige studiekring, wat meer gestalte gekregen en zal worden gezocht naar een plaats waar dat archief kan worden beheerd en vooral verder uitgroeien, en waar het toegankelijk zal zijn voor belangstellenden. U kunt daarover te zijner tijd de nodige publiciteit verwachten.

Naast de gegevens uit bovengenoemd archief zijn er ook particuliere verzamelingen van gegevens waaruit voor publicatie kan worden geput ten behoeve van Uw Rosdoek.

Gebruik makend van die mogelijkheden stellen we voor korte artikeltjes te gaan publiceren over de kerken en torens in onze streek afzonderlijk. Het ligt in de bedoeling daarmee in het eerste nummer van 1987 een begin te maken.

Evenals de Rosdoek 28 zullen deze artikelen zich beperken tot de kerken en torens uit de late Middeleeuwen. Hoewel het niet de enige

interessante kerken zijn, moeten wij ons beperken. Maar omwille van de volledigheid zal in voorkomende gevallen wel eens aandacht worden besteed aan wat aan de huidige kerken en torens vooraf ging of wat er nadien aan is toegevoegd. Het is namelijk de bedoeling dat men, aan de hand van de beschrijvingen, zelf op excursie kan gaan. Daarom zullen ook schetsen worden toegevoegd.

Wat in het recente verleden is beschreven zullen we in eerste instantie natuurlijk niet herhalen. Voor belangstellenden is Rosdoek 28 nog verkrijgbaar bij de penningmeester van onze kring (f 3,75 overmaken, inclusief porto, op gironr. 38 71 519 t.n.v. Heemkundekring De Acht Zaligheden te Duizel onder vermelding van "Rosdoek 28").

Onder auspiciën of met medewerking van onze of andere heemkundekringen zijn de laatste jaren publicaties tot stand gekomen, waarin aandacht werd besteed aan onze oude parochiekerken. Daarvan zijn nog verkrijgbaar:

- Bergeyk: De oude Hofkerk Bergeyk, een folder uitgegeven door de Stichting Eijchamuseum Bergeyk;
  - Bergeyk: De oude Hofkerk Bergeyk, een boekje geschreven door Johan Biemans en uitgegeven door het R.K. parochiebestuur St. Petrus te Bergeyk;
  - Bergeyk, Luyksgestel, Riethoven, Dommelen en andere: De Oerparochie Bergeyk, dat oorspronkelijk is verschenen als een artikel van Frans Theuws in Brabants Heem en in herdruk is uitgegeven door de Stichting Eijcha.
- Deze boekjes en folders zijn alle verkrijgbaar aan het Eijchamuseum te Bergeyk.
- Eersel: "Jubeljaar 1981, Sint Willibrorduskerk Eersel". Dit boekje is verkrijgbaar in de parochiekerk van Eersel.
  - Eersel: Kapel, beschreven in "Duizel, Eersel, Steensel, volksleven en verleden". Dit boekje is verschenen in de boekhandel en nog

beperkt verkrijgbaar.

- Leende: Heemkronijk van de Heemkundige Kring "De Heerlijkheid Heeze, Leende, Zes Gehuchten", jaargang 24, nummer 3 en 4, te bestellen Postbus 196, 5660 AD Geldrop.

Verder heeft de Uitgeverij Bosch en Keuning via de boekhandel uitgegeven van Wies van Leeuwen: Langs de oude Brabantse kerken, Oostelijk Brabant en daarnaast een deel Westelijk Brabant. Het is vanzelfsprekend dat de kerken en torens binnen ons eigen kringgebied het eerste aan de orde komen, met inbegrip van het werkgebied van onze zusterkring De Hoge Dorpen. Daarbinnen liggen de torens van Steensel, Duizel, Hoogeloon, Vessem, Bladel, Hooge Mierden, Lage Mierden, Luyksgestel en Riethoven. De kerken van Eersel en Bergeyk en de Eerselse kapel op de Markt slaan we voorlopig over, omdat daaraan de laatste jaren ruime aandacht is besteed. Maar ook kerken en torens daarbuiten hopen we nog aan de orde te kunnen stellen, mits daarvoor belangstelling is en uiteraard zeker waar leden van onze kring wonen.

We hopen met onze nieuwe serie U, onze kringleden en lezers en lezeressen, een plezier te doen.

H. Strijbos.

Grepen uit de onvoltooide van A.P. de Bont

Hen, znw. vr. Hen is van dezelfde wortel (han) als haan.

Hen is het gewone woord in de Kempen, niet kip. Naar de kleur en de wijze waarop die op de veren is aangebracht heten sommige koekoek: een blauwgestippelde kip. Hiermee kan men vergelijken vers 309 van "Van de vos Reynaerde", "Pinte en Sproete droughen die bare". Volgens Verdam betekent "Pinte" de gevlekte of de veelkleurige (eigenlijk de geschilderde), Sproete daarentegen is de gevlekte.

Het wil ons voorkomen dat de dichter van bovengenoemd vers onderscheid heeft willen maken tussen "Pinte" en "Sproete". Voor ons taalgevoel wijst "Pinte" meer op het puntsgewijs gespikkelde en "Sproete" op grotere kleurige vlekken.

Evenals de haan geven ook de hennen een zekere aanwijzing voor het komende weer. Gaan ze 's avonds vroeg naar bed, dan is dat een teken dat het de volgende voormiddag goed weer zal zijn; doen zij dit niet, dan is er regen te verwachten. Ook het bakeren en zich vlooien is een teken dat wijst op verandering van het weer: "de henne die plodderen het zal ander weer worre".

In Arendonk heet het: "De kiekens zitten te pluizen". Verder wordt van hennen beweerd dat ze gaan schuilen als het een voorbijgaande, een z.g. losse bui is; is het een langdurige regen dan blijven de dieren in het nat.

Cremer zegt in Overbetuwse novellen blz. 128: "Wa'n stroom van water! Efkes schuilen! De kiek' schuilen ook; bewies dat 't maar kort zal duren".

Een andere aanduiding is: "De henne die schätteren, et zal rauw weer worre".

Cornelissen vermeldt onder Kieken: "Als de kiekens hard schetteren dan zal het worre regeren"
Zegswijzen:

Mee d'auw henne de mars in gaon: in St. Anna's schapraai komen, van een meisje gezegd dat wegen gevorderde leeftijd ongetrouwd blijft.

Hij löpt krek rond läk 'n leggende hen en hij wit nie worrie z'n nestei leggezal, gezegd van iemand die veel en min of meer rusteloos rond loopt.

Cremers zegt in Betuwse novellen" blz. 27 : "Frerik liep, net as 'en kiek die niet weet waar ie 't ei leggen zal, nu eens in huis dan weer op den akker".

Door 'n hen schaart, moet z'ok pikken: waar iemand werkt moet hij ook de kost hebben. Bij Jongeneel (blz. 89) luidt het: "Woe me dabt, doe pikt me och".

Hij vloog eran as een haan aan ene knoerselbos: zo gretig omhelsde de jongen het meisje.

Nor iets stekke gelijk 'n hinne nor 'n stekelbeze: gretig zijn naar.

De henne zitten me de kont naar de winkel: verouderde zegswijze die betekent dat de eieren in de winkel omgeruild worden tegen etenswaar; in Arendonk luidt deze zegswijze: Zelfs de kiekens, werd gezegd, zitten nog met het gat naar de marktmannen.

Toponiemen: In de toponymie kent men de Hen-
nenakker in Netersel en Oerle en et Henneakker-
ke in Oerle.

Evenals enen bolhaan, kent men een bolhen, dit is een kip met stompe korte staart, even zo goed als 'n kriezelhaantje het kriezelhenneke. Een broedende kip of een kip met kuikens noemt men een klok, warnaast in de Kempen ook voorkomt 'n brok.

Zolang het kuiken binnen de dop is spreekt men van e kieke, buiten de dop van e pieleke resp. van e kuiken.

Vergelijkingen hiermee zijn: zeu dol as e köke, lope as e köke zonder kop.

Een kuiken dat bijna volwassen is heet pul.

Kuikens roept men met piele, piele, piele.

De roepnaam voor hen is: tie't tie't tie't wanneer de henne wat veraf zijn en tiet tiet tiet als ze dichterbij zijn.

In de kindertaal gebruikt men voor hennen de

meervoudige verkleinvorm tietjes: Wille w'is
noo de tietjes goon keke?

Opmerking: niet allen bij kippen maar ook bij andere hoendervogels, fazanten, kalkoenen, korhoenders, patrijzen enz. spreekt men van 'n hen en ene haon.

De drie mirakels van de wereld zijn:

1. 'n hen drinkt en pist nie
2. 'n konijn pist en drinkt nie
3. 'enen ezelschet uit en rond gat driekant moppen.

Raadsel: Wanneer draagt 'n hen de meeste veren'
Als de haan erop zit.

J. v.d. Biggelaar.

Fototentoonstelling "Uw dorp op de foto"

In 1985 besloot "De Hooge Dorpen" om een grote fotoreportage te maken van de drie kerkdorpen. De bedoeling van deze reportage was het vastleggen van "het nu voor later". Door de werkgroep foto's zijn vele honderden foto's gemaakt. Opdracht was tenminste alle huizen van voor 1960 te fotograferen. De rest moest zoveel mogelijk door middel van straatbeelden worden vastgelegd. Theo Roes voor Vessem, Wim van Dooren voor Knegsel, Willy en Maria Hinszen voor Wintelre, gingen tientallen keren op pad om afhankelijk van de weersomstandigheden een zo mooi mogelijke foto te maken.

De reportage zal een bijdrage leveren aan de inventarisatie betreffende het wonen in 1985/86 in de drie kerkdorpen:

- wie woont er in elk huis;
- wanneer is het huis gebouwd en door wie;
- wie is de eigenaar;
- wie was de architect;
- bijzonder kenmerken.

Uitgangspunt is: eerst de foto en dan de informatie.

Het resultaat van deze reportage werd in de afgelopen maanden getoond in een 3-tal tentoonstellingen. Er was veel belangstelling, zodat veel informatie betreffende de huizen verkregen is. Het bestuur en de werkgroep heeft daarom besloten de reportage met o.a. landschappen en straatbeelden zodanig uit te breiden, dat eind 1987 de dorpen volledig zullen zijn vastgelegd.

J. v.d. Heijden,
voorzitter De Hooge Dorpen.

De Heemkundevereniging "de Hooge Dorpen" organiseerde op donderdag 20 november jl. in samenwerking met de studieclub N.C.B. Vessem/Knegsel een lezing door Peter v.d. Elsen uit Gemert. Het onderwerp was: BOERENAPOSTEL GERLACUS

VAN DEN ELSEN EN ZIJN TIJD.

Aan de hand van een honderdtal dia's werd de geschiedenis van de landbouw bekeken. De periode strekt zich uit van 1850 tot 1925. Ongeveer voor de helft bestonden de dia's uit sfeerplaatjes van rond 1920.

In het eind van de 19e eeuw brachten tal van factoren het Brabantse zandboertje in de knel. Industrialisatie, kapitalisatie, concurrentie van overzeese gebieden, invoer van o.a. kunstmest, prikkeldraad e.d. waren het begin van een totale ommekeer in de landbouw. Had dit met name economische gevolgen, ook sociaal onderging de wereld van de boer grote verandering. Veel boeren werden de speelbal van het groot-kapitaal.

Eind 19e eeuw komt hierin grote verandering. Vanuit de katholieke sociale aktie zien onder aanvoering van vele priesters allerlei r.k.

verenigingen het levenslicht. Met name de norbertijn Gerlacus van den Elsen (1853.1925) schudde de Brabantse boeren wakker. Behalve de economische emancipatie van de boeren wees Van den Elsen keer op keer op de katholieke en sociale emancipatie. Deze emancipatie ging echter niet zonder strijd. Met name de kapitalisten lieten zich niet zomaar het kaas van het brood eten. Soms ging het zo hard tegen elkaar, dat er sprake was van een ware "oorlog". De meest bekende zijn wel de "boteroorlog" en de "pachtoorlog". Iedereen die aan de boeren kwam, kwam aan Van den Elsen. Dit maakte hem geliefd maar ook zeer gehaat. Geliefd onder de boeren die in hem een energieke voorvechter hadden, gehaat onder eenieder die hun zakelijk gewin in de landbouw zagen teruglopen, zoals boterhandelaren, molenaars enz.. Maar ook in zijn eigen organisatie had Van den Elsen meer tegenstanders dan voorstanders. Om zijn doel te bereiken kende hij slechts één weg en die werd vol vuur door hem verdedigd. Elke strijd die hij aanging werd op het scherpst van de snede uitgevochten. Hierbij had hij een machtig middel in handen. Bijna 25 jaar was hij hoofdredacteur en eigenlijk enig redacteur van het weekblad van de Boerenbond (nu Boer en Tuinder). Totaal uitgeleefd nam hij in 1921 afscheid van de N.C.B., "zijn" boerenorganisatie, en overleed in de Abdij van Heeswijk in 1925. De geschiedenis van de Brabantse boeren en hun organisaties werd in de lezing met name bekeken vanuit Van den Elsen. Van hem werd in het kort een levensschets gegeven. Voor het overige werd dieper ingegaan op de emancipatiestrijd van de Brabantse boeren.

Peter van den Elsen komt uit Gemert en bestudeert al sinds een tiental jaren het leven en de werken van boerenapostel Gerlacus van den Elsen. In 1983 verscheen van zijn hand "Boerenapostel pater Gerlacus van den Elsen (1853-1925)".

Jos v/d Heyden.

Van de boekenplank

Letterplank: handreiking bij het lezen van boeken in oude druk/samengesteld door J. Nootenboom.

Rotterdam: Lindenberg, 1986.
64 p. ISBN 90-70355-12-4

Prijs f 12,50

Landschapskunst: kunstlandschap/door Han Lörzing.

's-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1986.

112 p. ISBN 90-12-05245-9 Prijs f 25,--

Pflügen, Säen, Ernten: Landarbeit und Landtechnik in der Geschichte/von Klauss Herrmann.

Reinbek bei Hamburg: Rowohlt, 1986.

ISBN 3-499-17722-6 Prijs ca. f 17,50

(Kulturgeschichte der Naturwissenschaft und Technik.)

Bezien de overzichtelijkheid en de in dit boek opgenomen illustraties meende ik U deze Duitse uitgave niet te mogen onthouden. Het geeft op een duidelijke manier de ontwikkeling en gebruikte methoden en gereedschappen in de Europese landbouw weer.

Inleiding tot de historische geografie van de Nederlandse cultuurlandschappen/door J.A.J. Vervloet, 3e dr.

Wageningen: PUDOC, 1986.

136 p. ISBN 90-220-0888-6 Prijs f 27,50

Bouwkundige termen: verklarend woordenboek der westerse architectuurgeschiedenis/door E.J. Haslinghuis; bew. door F.H.M. Bosch-Kruimel e.a..

Utrecht: Bohn, Scheltema & Holkema, 1986.

X, 521 p. ISBN 90-313-0545-6 Prijs f 92,50

De belastingheffing in de Meierij van Den Bosch gedurende de Generaliteitsperiode (1648-1730)/door A.C.M. Kappelhof.

Tilburg: Stichting Zuidelijk Historisch Contact, 1986.

419 p. ISBN 90-70641-19-4 Prijs f 80,--

(Bijdrage tot de geschiedenis van het Zuiden van Nederland; 69)

Tevens proefschrift Utrecht.

De Lage Landen 1780-1980: twee eeuwen Nederland en België/door E.H. Kossmann.

Dl. 1-2.

Amsterdam: Elsevier, 1986.

478 + 446 p. ISBN 90-10-06038-1 (1) ISBN 90-10-06039-X(2) Prijs per deel f 39,90

Belgische herders/door Guus Pierlot.

Zutphen: Thieme, 1986.

128 p. ISBN 90-03-90028-0 Prijs f 29,50

Kleipijpen: drie eeuwen Nederlandse kleipijpen in foto's/door W. Krommenhoek en A. Vrij. Amstelveen: Drukkerij Wevo, 1986.

335 p ISBN 90-900140-9-8 Prijs f 75,--

In verband hiermede wil ik U nog attenderen op een over dit onderwerp in Knegsel verricht onderzoek door leden van "De Hoge Dorpen", waarvan de uitkomst in een brochure is vastgelegd en nog verkrijgbaar.

De Nederlandse poëzie van de zeventiende en achttiende eeuw in duizend en enige gedichten/samengest. door Gerrit Komrij.

Amsterdam: Bakker, 1986.

1376 p. ISBN 90-351-0359-9 (geb.)Prijs f 45,--

ISBN 90-351-0360-2 Prijs f 24,90

(Bert Bakker bloemlezing).

Aalst en Waalre in oude ansichten/door S.H.A.M. Zoetmulder. 4e dr.

Zaltbommel: Europese Bibliotheek, 1986.

76 p. ISBN 90-288-3502-4 Prijs f 23,50

(1e dr.: 1974)

Wiej wè bewaort...: 'n Oostbrabants woordebuukske mē anekdoten uit onze hoek/door Cor Swanenberg. 2e dr.

Delft: Eburon, 1986.

311 p. ISBN 90-70879-34-9 Prijs f 25,--

Zo mooi was Eindhoven: een fotobeeld van Klein-Eindhoven over de periode 1900-1940/bijeengebracht en beschreven door J.C. Jegerings.

Hapert: De Kempen, 1986.

ISBN 90-70427-40-0

Prijs f 38,75

Ze reden door de Kempen: van Bergen op Zoom, Breda en 's-Hertogenbosch naar Maastricht, Keulen en Luik v.v./door H. Hezemans.

Sprundel: s.n. 1986.

40 p. ISBN 90-9001378-4

Prijs f 10,--

Betreft handels- en postroutes van de 15e tot de 19e eeuw. Voor dit onderwerp verwijzen wij U graag nog eens naar de artikelen van J. Spooenberg en G. Beex in de Rosdoeknrs. 33 en 40.

Driek: 'ne Brabantse boer, die vroom en sober leefde, met zicht en zèssie maaide, stijf en oud werd/publ. van de Stichting Kèk Liemt.

Liempte, 1986.

258 p. Te bestellen bij: Stichting Kèk Liemt, Den Achterhof 21, 5298 BG Liempte.

Prijs, incl. verzendkosten

f 40,50

Koninklijke Harmonie Echo der Kempen: 't Hermenieke van Bergeyk/door Johan Biemans; red. commissie Paul Schilders e.a.

Hapert: De Kempen, 1986.

176 p. ISBN 90-9001367-9

Prijs f 35,--

Johan Biemans heeft onze Kempische geschiedenis wederom verrijkt met een fraai en goed gedocumenteerd werk. Dit maal gaat het over de Bergeykse harmonie "Echo der Kempen". Naast de veelal roemrijke historie van dit hoogstaand Kempisch muziekgezelschap geeft dit boek ook goed het belang van een harmonie in onze dorpen weer. Treffend is ook de indruk van de in de afgelopen 100 jaar veranderde economische en sociale omstandigheden die met name via de vele foto's tot ons komt. Naast de overzichtelijke typografie wordt de uitgave gekenmerkt door de goede vermelding van gebruikte bronnen.

H. Huijbers.